

Pretulu prenumeratiunei
pentru partile Austriei si
Ungariei: pe 1. anu 4 fl.
pe ½ anu 2 fl. v. a.
pentru alte tieri 5 fl. la
ann.

S PERANTIA.

Fóia literaria-besericésca.

Banii de prenumeratiune
si corespundintiele sunt
de a se adresá *franco*
catra Redactiunea „Spe-
rantiei“, la Aradu, strat'a
Capelei, Nr. 26.

Organulu teologiloru romani din Aradu.

Fóia acést'a sub redactiunea colegiale a membriloru societatii de leptura si sub auspiciile superioritatii scolastice
ese de doue ori la luna, anume la 1. si 15. a fiescecarei lune.

Nr. ^{59.}
pres. 1871.

Ordinatieune episcopésca

adresata càtra toti protopresviterii.

Cu privire la §§. 89. si 90. din statutulu organu cu acést'a convocamu sinodulu anualu alu eparchiei nóstre aradane. la resiedinti'a nóstra episcopésca din Aradu, pe Duminec'a Tomei a. c. carea cade pe 4. Aprilie vechiu.

Domnii deputati din tóte cercurile electorale sinodale sunt pofúti a veni timpuriu la acestu sinodu, prevediuti pentru o remanere de mai multe dile in agendele sinodale.

Pentru diurnele si spesele de caletoria ale deputatiloru se vor dispune cele necesarie in sinodu.

Précinstia Ta esti insarcinatu. a aduce acést'a la cunoscintia publica in tractulu submanuatu. mai alesu pentru scirea si acomodarea deputatiloru sinodali.

Aradu. 16. Februaru 1871.

Procopiu Ivacicoviciu, m. p.
Episcopulu Aradului.

Cuvintulu lui Ddieu in biserică.

„Se fia lumina“!... sunà o voce supranaturala atunci. cându ancà nu erà alta afora de ceriu si pamentu. de càtu intunecime si caosu nemarginitu.

„Se fia lumina“ fù atotuputerniculu cuvintu de càtra Geniulu. ce stà asupra eleminteloru. de càtra unu Geniu pre care omenimea lu-numesce Ddieu.

Si pentru ce fù primulu cuvintu alu Creatorului „lumina“ nainte de a fi ceriulu cu stele si pamentulu fruptuitoriu?.. Pentru ce s'a datu preferintia acést'a colosala luminei? — È o intrebare. carea prin lumina mintei omenesci usioru se póte deslegà.

Natur'a omului e analóga cu a marelui universu. Virtutile ce póte produce omulu ca atomulu universului, sunt conditionate dela lumin'a mintei, si acést'a e o schintéua din lumin'a luméi, din ratiunea cu care se guvernédia universulu, carea dà ceriului splendóre si face ca pamentulu se resara érba verde. Au este dóra vre unu daru mai pretiosu, mai sublimu si mai santu decâtu darulu luminei?.. Este óre unu elementu in lumea acést'a, care se produca mai eclatante dovedi pentru binele comunu de càtu lumin'a? Ce e dórele pentru globulu pametului, aceea e lumin'a mintei pentru corpulu omului. Acést'a lumina lu-radica pre omu la demnitatea de a se poté considerá si numi de chipulu si asemenarea lui Ddieu. Acést'a lumina ancà la inceputulu creerii luméi a fostu enunziata. prin vocea cea atotu poternica, ca o necesitate nedispensavera; acést'a lumina Moise si alti barbati inspirati de spiritulu santu o au propagatu din respoteri cu resignatiune admirabila in tóta viéti'a; ei inse au fostu numai radie modeste a sórelui nevediu, care in persón'a Ddieu-omului Cristosu cu radiiele luminei cei ddiesci a resfíratu intuneculu pecatului, alu decadintiei morale. lasandu in urm'a s'a pre apostoli si succesive archierei si preoti, carii ca atâte stele lucitóre au se respandésca lumin'a sórelui celui intielegatoriu.

Èta insemnatatea, éta sublimitatea chiamarii preotiesci! dupa care preotulu se numesce „lumina luméi“ si „sarea pamentului.“

Sant'a scriptura totu odata lu-socotesce pre preotu de pastoriu. de órece pe cumu se silesc pastoriulu unei turme de oi a pasce turm'a sa necuvintátore cu nutremintu sanetosu, toemai asia are detorintia si preotulu a pasce turm'a cuventátore, adeca pre poporu cu nutremintulu cuventului lui Ddieu. in drépt'a credintia si in moralitate; pe cumu turm'a de oi nu

póte fi fara de pasiune: asia nu póte fi turm'a întielegátore fara de cuvintulu lui Ddieu; ma dupa cumu cu dreptulu se sprima parintele Miniatu, „n'are atàta necesitate corpulu de pane, càtu are sufletulu de cuvintulu lui Ddieu.“

Lucru intristatoriu e ansà aceea, ce trebuie se constatamu: cà pàna càndu mai la tóte poporele crestine bisericile resuna de trimbítele vocale ale predicatoriloru evangheliei, bisericile nóstre cu pucina esceptiune sunt in tacere profunda; pana càndu la alte popóre bisericile resuna de vócea chiamátore: „Veniti credintiosiloru de luati lumina din lumina,“ la noi cas'a lui Ddieu in fapta e casa de rogatiune, fora ca se fia totu odata cas'a cuventului, cas'a luminarii; pàna càndu la poporulu rom. catolien, la protestanti in genere. ma si la alte popóre colocuítore nu trece unic'a Domineca séu serbatóre, fora a nu-se luminá poporulu in principiile sciintiei si ale moralitatii: la noi trecu luni, in unele locuri ani fora a-se audí predicandu, ma sunt si asia locuri nenorocóse unde preotimea neci nu socotesece predic'a de afacere preotiésca deobligatória. —

Trista esperintia! in càtu trebuie se ne sprimamu cu parintele C. Mosiescu cà „cu adevératu noi amu ajunsu in dilele acele de disgratia si de urgia ddiésca, despre care a predisu st. spiritu prin profetulu Amos: „Éta vinu dile, dice Domnulu si voiú tremite fómete pe pamentu, inse nu fómete de pane, nici seceta de apa, ci fómete d'a se audí cuvintulu Ddieu.“

In aceste dile de disolatiune si de tristétia generala, clerulu nostru ar' trebui se si aduca aminte de cuvintulu lui Ddieu care dice: „Focu am venitu se aruncu pe pamentu, si déca s'a aprinsu ce mai voiú“? . . . Adeca mi-am ajunsu scopulu! Acestu focu este foculu caritatii crestine, in care clerulu este datoriu a suflá necontentitu, spre a se aprinde incendiulu celu mare si a arde tóta materi'a ce intretiene foculu Gheenei, adeca pecatele, vitiurile si foradelegile, care domina pre omeni si facu din ei materialu pentru foculu iadului.

Cuvintulu lui Ddieu vestitu de pe amvonu este viétia, este sufletu, este invierea celoru celu asculta, pàna càndu din contra lips'a aceluia aduce dupa sine decalinti'a si amortirea morala. Se audimu ce dice profetulu Ezechiilu: „— — — si m'a scosu duchulu Domnului, si m'a pusu in mediloculu unui campu si acél'a erá plinu de óse de omeni; — — si

m'a portatu pre mine impregiurulu loru si éta erau multe fórté

si a disu catra mine: fiulu omului prorocesce spre ósele aceste, si se le dici loru: Óse uscate ascultati cuvintulu Domnului

si am prorocitu pre cum mi-a poruncitu mie Domnulu, si s'a facutu glasu càndu am prorocitu si éta cutremuru s'a facutu, si sau apropiatu ósele, fiescecare osu la inchiatar'a sa

si am vedutu, si éta cresceu preste densele vine si carne, si se tindé péle peste densele de a supra, si duchu nu erá in trensele

si am prorocitu pe cum mi-a poruncitu mie Domnulu, si a intratu in dinsele duchu de viétia, si au inviétu si au statutu pe petiórele sale multime multa fórté.

Si a graitu Domnulu catra mine dicendu: fiulu omului, ósele aceste tota cas'a lui Israilu este, aceste dicu: uscatusau ósele, nedejdeca nóstra peritau, si ne-amu stinsu.“

Incépa-si totu preotulu chiamarea sa cu prorociile lui Ezechiilu: si ca se întielega poterea ddiésceului cuvintu, predice, invetie, dupa preserisele teologiei pastorale, si va vedé osamintele cele uscate acoperinduse cu carne, luandu spiritu si devenindu ómeni vii. Nu e multa mangaere pentru bisericã se aiba ori càti preoti invefiati, déca acesti'a nu si-voru face detorintiele, ci voru tiene „lumina sub obrocu“ In acestu casu preotii bine cualificati cu cei ne cualificati la olalta resulta matematice pucinu. (+ — = —.)

Control'a asupr'a implinirei detorintieloru ce le are preotulu facia cu poporulu, se tiene de disciplina, si fiindea sinodulu nostru eparhialu vá avé a pertraptá si a si-da opiniunea intre altele si asupra operatului referitóriu la disciplina: dorimu cu caldura a se face la timpulu si loculu competente medilocirea necesaria in asta privintia. —

Dorimu cu dreptú si pretindemu regularea catu mai grabnica a parochieloru si imbunatatirea dotatiunei, dar' nu lipsésca neci „Cuvintulu lui Ddieu in bisericã.“ —

G. Morariu.

Parastasu pentru E. Gojdu.

Dupa cum enunciaramu in nru trecutu al foiei nóstre, in 14. Faurariu s'a celebratu parastasulu pentru odin'a sufletulu marelui fundatoru Emanuilu Gojdu la care a functionatu intrég'a preotime gr. or. din

Aradu sub pontificarea Ilust. Sale Parintelui Episcopu. La acést'a serbatóre nationala a participatu unu numeru insemnatu din poporu si inteligintia, precum si intrég'a juzime romana dela institutele din locu. Diu'a acést'a a fostu o di de festivitate rara, festivitate de gele si de mangaere; de gele candu ni] aducemu aminte de viéti'a cea multu folositoare a fericitului fundatoru, care s'a stinsu ca tóte in iunea acést'a ne statornica; éra de mangaere candu socotimú cã omulu totusi posiede abilitatea pentru eternitate. numai déca se va folosi de midilócele ce-i stau la dispusetiune. cum s'a folositu unu *Emanuilu Gojdu*; elu a trairu in activitate, negociatorindu cu timpulu, cu acelu capitalu a carui percente suntu suvenirea eterna si bine cuventarea posteritatii. Densulu a fostu unu arbore multu fructuitoriu, de o inaltime asia: incatu culmea lui a ajunsu la orizonulu vietii cei ne trecátore. éra radacinele lui aici pe pamentu in abundantia dau sucu nutritoriu si garantéza subsistintia si desvoltarea atatoru mladitie ale generatiunei nóstre romane

Multi lacrimau, candu Pontíficele acestui parastasu aminté numele primului nostru fundatoru, care a solvitu tass'a pentru tenerimea romana, ca se póta intrá fara impedimente in palatiulu museloru, de unde au de a esi atatia sacerdoti la altariulu natiunei. Multi, mai virtosu din poporu. nu sciau cine a fostu *E. Gojdu*, si se intreban unii pe altii de biografia lui; candu indata dupa cantarea „inveci pomenirea lui“ se sue pe tribuna o persóna venerata, care atrage tóta atentiunea asupra sa. incependu a spune cu elocuintia sa indatinata cã cine a fostu *Gojdu*.

Pentru ca on. lectori se póta ave deplina cunoscintia despre acést'a cuventare in care e sehitiatu si biografia fundatoriului, suntemu in placuta puseitiune de a o poté publica aci per estensum:

**Cuventare funébrala la parastasulu fericitului
Emanuilu Gojdu**

de

Ioane Rusu p. rochu si profes. prepar. in Aradu.

„Spunevohu numele teu fratiloru mei, in midilóculu adunarii te voiu cantá“ Psalmu 21. 6. 24.

Veniti iubitoru ascultatori se incununamu monumentulu fericitului *Emanuilu Gojdu*, cu cununii de fiori!

Veniti se tramitemu laudele nóstre la parintele luminiloru, si se binecuventamu pre marele binefactoriu alu romaniloru. pre *Emanuilu Gojdu*!

Veniti se ne bucuramu, cã mam'a romana a

nascutu fiu nobilu intre romani, carele intrég'a sa viétia a jertfit'o spre folosulu némului seu!

Tu mecenatele natiunei tale, tu ai disparutu dela ochii nostri precum dispare unu fenomenu cerescu, dar' suvenirea ta va dura intre fiii natiunei nóstre din generatiune in generatiune

Ca o stea luminósa vei straluci tu pururea pe ceriulu romaniloru, si batranii poporului cu dragu voru invetiá pre tinerii natiunei se binecuvinte memori'a ta!

Pana candu cerbulu va cerceta padurile umbróse; pana candu pescele va notá in apele spumóse; pana candu váile si dumbravile voru resuná de cantarile paseriloru; pana atunci va remane numele teu, laud'a ta, glori'a ta intre romani.

O! tu ai iubitu natiunea ta, tu totu fructulu cugetariloru tale, priveghieriloru tale l'ai adusu daru pe altariulu natiunei tale, ca prin trensulu se se folosésca si se se luminedie lastarii romaniloru.

Cine nu te va laudá pentru astfelu de nobila fapta? Cine nu-ti va multumi tie? Cine nu se va lauda si trufi cu tine inaintea celoru straini de nému, cã si mamele romane nascu fii marinimosi, carii jertfescu tóte pentru natiunea sa cea romana.

Dar' póte me intrebati iubitoru ascultatori, cine a fostu si ce bine a facutu romaniloru *Emanuilu Gojdu*, pentru a carui eterna odihna a celebratu présantitululu parinte Episcopu alu nostru acést'a trista cerimonia, acestu parastasu?

Iata vi spui cine a fostu *Emanuilu Gojdu*:

Emanuilu Gojdu a fostu de nascere romanu, a fostu advocatu in Pest'a, a fostu supremu comite in comitatulu Carasiului, si in fine a fostu septemviru la tabul'a septemviralu; a trairu 68 ani; a castigatu avuti'a frumosa, preste 400,000 v. a. si inainte de mórtea sa mai tota avuti'a sa a lasat'o prin testamentu pe séma crescerii si luminarii in sciintie si arte a tineriloru nostri.

Póte ansà doriti a sci mai pre largu despre densulu, unde a invetiatu, cum a petrecutu viéti'a sa pe pamentu si candu a repausatu?

Tóte vi le spunu, numai ascultati:

Oradea-mare este orasiulu in care s'a nascutu si a crescutu fericitulu *Emanuilu Gojdu*. Tatalu seu, negociatoriulu *Atanasiu Gojdu* a fostu romanu din Macedoni'a, ér' mum'a sa a fostu lastariu din nobil'a familia a Poienariloru. Dupa ce a cercetatu prunculu scólele cele mici, cunoscendu parintii si invetiatorii lui talentulu celu emininte, cu care erá inzes-

tratu dela providintia, lau destinatú spre studieré sciintieloru mai nalte. Caci timpurile barbare — in care romaniloru gr. orient. si tuturoru celoru de religiunea orientala nu li erá iertatu a frecuentá scólele — au fostu trecutú. De fericit'a amintire, luminatulu imperatu alu romaniloru, Iosifu II-lea a deschisu templulu museloru. pentru tóte popórele supuse sceptrului seu. Inainte de dilele imperatului Iosifu inzadaru vei cautá romanu invetiatu, mai virtosu intre cei ce s'au tienutu de imperatia nóstrá. Intréga natiune gemé in intunerecu, in apasare, in seracie. O ce timpuri barbare au fostu acele! Adevératu ca intre fratii nostri de preste carpati au stralucitu unii barbati cu invetiaturile, macar' cá si acolo poporulu se aflá intocmai ca in partile nóstre, in intunerecu, in apasare, in saracia, au fostu acolo unii barbati romani, carii prin scrierile sale si-au agonisitu eterna lauda inaintea urmasiloru. Cine nu cunósce pre Demetriu Cantemiru, cu renume de invetiatu inaintea Europei? Cine nu cunósce pre Dositeu, Metropolitulu Moldaviei, care a compusu Psaltirea lui Davidu in versuri romane? Cine nu cunósce pe Ierarchii Romaniei, pre Gregoriu, pre Cesariu, si pre multi altii, carii condusi de simtiulu amórei nationale si alu mantuirei sufleteloru confratiloru sei, au tradusu cartile bisericesci pe limb'a materna, ca se se laude si se se marésca Creatoriulu in dulcea limba romana. Cáci inainte de timpurile loru resuná pe la noi prin bisericu limb'a slovéna si greca.

Trecusera incatva timpurile barbare si scólele au fostu deschise si pentru romani. Atunci unii si altii dintre fiii romaniloru au inceputu a cercetá scólele mai inalte. O dar' cu cata greotete. Cei mai multi din numerulu loru erau seraci si lipsiti de totu ajutoriulu. Cu servitiulu seu erau sermanii constrinsi a si-castigá pana de tóte dilele, si vestimintele pentru imbracamintea loru, dar' pe langa tóte neajunsurile, totusi au esitu dintre ei multi barbati vrednici, carii au facutu onóre némului romanu. Fericitulu *Emaniulu Gojdu*, a fostu mai norocosu in privint'a acést'a elu a avutu parinti de stare mai buna, carii sau ingrigitu cu cele trebuintióse pentru fiulu loru. A fostu norocosu si cu aceea, cá in Orade se afla scóla mari, in care a potutu fini tóte invetiaturile cele trebuintióse la carier'a carea si-a fostu propusu a o ajunge. Si astfelu sub aripile scutitóre ale parintiloru sei a cercetatú scólele in locul nascerii sale, pana ce le a finitu cu sporiu emininte.

Crescendu ansá tinerulu *Gojdu*, si petrecendu

timpulu juniei sale cu juni de nému strainu, s'a datu a simti mai multu straineste, decatu romaneste. Erá ancá in mare parte adormitu simtiulu nationalu pe timpurile acele. A ajunsu insa plinirea vremii si provedintia dívina sa induratu si asupra némului acestuia multu apasatu, nedreptatitu si multu împilatu. A esitu de sub téscu: Istori'a despre inceputulu romaniloru. Cartea acést'a a fostu, dupa cum dice invetiaturulu Eliade, toiagulu lui Moise pentru romani, care a despícatu in duoe marea mintiuneloru si li au aratatu gloriós'a origine in tóta stralucirea sa; cartea acést'a a fostu unu boldu pentru romani, cáci prin trens'a s'au desteptatu ei din somnu si au vediutu lumin'a, au cunoscutu numele seu si marirea strabuniloru sei. Acést'a carte vrednica a se tipari pentru romani cu litere de aur. cetind'o junele *Gojdu*, a cunoscutu, cá de unde se tragu romanii, cine au fostu stramosii loru, ce fapte maretie au dasu ei in deplinire, si s'a aprinsu de foculu amórei natiunei sale, si de atunci pana la mórtea sa, pururea ori unde i-s'a datu ocaziune a facutu bine romaniloru; Cáci dupa ce s'a asediatu ca advocatu cu prassa in Pesta, si s'a casatoritu cu o juna macedo-romana din familia Pomet'a, pre multi tineri romani, carii ascultau sciintiele in universitatea pestana i-a ajutatú si cu ajutoriu banalu, facendui si partasi la mas'a sa. Ba intru atata erá aprinsu foculu amórei nationale in inim'a lui, incatu la anulu 1830. ca barbatu de 28. ani, a facutu se resune vocea sa cea romana in Bibliotec'a edata de Carcalechi, catra cei avuti ai natiunei, rugandui spre iubirea némului, spre ajutorarea scriitoriloru, spre luminarea tineriloru, spindule, cá natiunele cele luminate pe calea acést'a au ajunsu la lumina, si la o strare mai buna. Pre langa acést'a in carier'a careia sa consantitu a fostu rigurosú, fara pregetu, privighietoriu, dreptu si prin aceste insusiri a dobanditu increderea tuturoru celoru buni si onesti. Si dupa ce in deceniulu decursu din ablegatu la diet'a Ungariei, alesu de romanii cercului Tinc'a, a devenitu comite supremu alu comitatului Carasiu, prin o cuvintare plina de elocuintia a aparatu caus'a nationala a fratiloru nostrii din Transilvani'a in cas'a magnatiloru tierii, prin ce a doveditu si inaintea strainiloru, cá este romanu si cá iubeste pre romani.

Dar se vi mai spuiu o imprejurare din viét'a fericitului. Nu pré demultu a fostu nunta romana in Pesta; la nunta erau mai multi óspeti intre carii si *Emaniulu Gojdu*. In decursulu veseliei a inceputu unu cantaretiu, emininte in feliulu seu a cantá unele

doine, precum le cantă romanii și romanele pe marile cele frumoase ale crisiului și ale Muresiului. Audindu betranul *Gojdu*, și unu altu domnu romanu, de asemenea etate cu *Gojdu*, doiósele sunete precum le audisera în timpul juniei lor, cându se aflau în midiloculu romanilor. lacrimau. Așie siedeu betranii romani la mésa și lacrimi doióse curgeu pre faciele lor la sunetele cantarilor, cantate în limb'a romana; ce diceti iubitoru asc. iubita elu limb'a materna și pre romani?

În 1866. a fostu denumitu fericitul *Emaniulu Gojdu*, pentru rár'a sa vrednicia de Majestatea sa ce s. reg. și apostolica. jude la tribunalulu supremu regescu, în carea dignitate a și repausatu în 22. Ianuaru 1870.

Inse cu repausarea sa n'a încetatu iubirea lui cãtra romani. Ba mortea lui ni dã documentulu celu mai invederatu, celu mai luminatu despre iubirea carea a arsu la inim'a densulu cãtra natiunea sa, caci partea cea mai mare a avutiei sale cei inseminate a testat'o în folosulu romanilor. Preste 300.000 fl. v. a. a pusu elu pe altariulu némului seu ca o jertfa bine primita, din carea se se crésca și se se impartasiésca de totu ce este bunu, nobilu și frumosu.

Au mai fostu romani iubitoru ascultatori, carii prin jertfa adusa pe sém'a némului din avuti'a sa, au aratatu iubirea sa cãtra natiune. Astfelu a fostu în Oradea mare fericitul *Nicolau Giga*, care a înfiintiatu Alumneu pentru studintii seraci de romani; astfelu a fostu aici în Aradu fericit'a *Helen'a Birt'a*, carea a testatu fundatiune de 48.000 fl. v. a. pentru crescerea și luminarea aloru 12. tineri studenti de romanu; astfelu a fostu în Lugosiu fericit'a *Ecatarin'a Gherdanovicu*, carea tóta averea sa a testat'o pentru cultura poporulu romanu; astfelu a fostu în B.-Komlosiu fericitul *Ioan Belovicu*, care pre langa alte daruri de mai multe mii facute bisericii de acolo, și spre scopulu unei edificende case preparandiale în Aradu a adusu jertfa de 700 fl. v. a.

Toti acestia au documentatu prin fapte amórea cãtra natiunea romana, în carea s'au nascutu, au crescutu, au traitu și au moritu. Fia lor pentru binele facutu confratiloru lor eterna edihna dela parintele luminiloru în corturile ceresci, și fia lor din partea romaniloru multumire și recunoscintia deapaurarea înainte lumii. Între toti însa, între toti iubitoru ascultatori stralucește fericitul *Emaniulu Gojdu* ca lucriferulu între stele. Cãci astfelu de jertfa marétia,

astfelu de jertfa placuta lui Ddieu și admirata de omeni înca, nime a adusu pe altariulu natiunei romane în partile nóstre. Și pentru acést'a mare binefacere, pentru acést'a amóre aratata cãtra natiunea sa, se va binecuventá numele *Emaniulu Gojdu* din generatiune, în generatiune între romani. Fiii, nepotii, și strane-potii voru enuntia cu pietate numele lui *Emaniulu Gojdu*, și se voru ruga la Ddieu pentru sufletulu marelui binefacatoriu alu romaniloru. Pomenivoiu numele teu în totu némulu și némulu. Spunevoiu numele teu fratiloru mei, în midiloculu bisericii te voiu canta. Amin.

Preotulu în oficiu.

Cu introducerea statutulu organicu în actiunile nóstre bisericesci s'a și introdusu o uniformitate de josu pana susu, asia cãtu astadi nu mai suntemu supusi nici volniciloru nici vacilariloru de mai înainte, ci chiaru numai ordinatiuneloru din stat. organicu, și — între marginele acestui statutu — vointiei majoritatii de prin sínóde.

Uniformitatea acést'a inse o vedemu pana acuma numai în actiunile nóstre publice bisericesci, dar' în lucrãrile nóstre interne oficióse, adeca ceea ce privesce form'a manipulariunii în oficiu, pana acuma n'avemu nici o uniformitate, cãci n'avemu nici o regula, ce s'ar' poté luá de cinosura.

Întielegu aci manuducerea oficieloru în partea loru mecanica la preoti, protopresviteri și scaune protopresviterale.

Ar' fi de doritu, ca veneratul Consistoriu alu Aradului se prelucre detaiatu regulele ce ar' fi de a se observá prin tóte oficiile preotiesci, cãci altecum fara manipulariune regulata, oficiile preotiesci, cu prea putiena eseptiune voru remané și mai departe în disordinea cea mai mare, ceea ce astadi, cându voim'u a scapá de starea abnorma, nu se mai poté suferi.

Rari protopresviteri, dar' și mai rari preoti ar' fi în stare d. e. a-mi scóte din archiva indata o ordinatiune datata numai cu 2—3 ani mai înainte, pentrucã archiva loru sta din o massa de chartia ingramadita un'a peste alt'a, întrunu cotu alu chiliei, séu pe unu scaunu, pe mésa, ma chiar' și pe sub patu, déca adeca peste totu actele oficiulu mai esistu!

Cãta paguba suferu din astfelu de disordine nu numai oficiulu, ma chiaru și literatur'a nóstra nationale. — o sciu toti acei'a, cari cu multa truda detera la lumina unele opuri istorice.

Sciu bine, că disordinea, ce se afla în locurile celea mai multe pe la preoți și protopresviteri, provine nu atât din neglijența, cât mai multu d'ora din nesciența respectivilor; această înse nu e mirare, căci eu am vedutu chiaru oameni invetiați, mirreni, doctori în drepturi, cari intrându în viața practică, nici ideea nu avéu de protocolulu esibitelor, de indice, de espeditu și alt. cum dara le-aru poté scí aceste preoții nostri, cari — precum scimu — nici timpu, nici mijlocé n'au avutu spre a invetia manipulațiunea în oficiu. Si fiindcă astăzi se recere ordine în oficiu. — mi-iau libertate a recomandá acestu obiectu atențiunei deosebite a veneratului Consistoriu. Dar' si pana candu prin forulu competente se va regulá manipulațiunea în oficiu. — însemnu aci câteva regulé, ce suntu a se observá totu de un' atátu prin dnii preoți, câtu și prin dnii protopresviteri în manuducerea oficiului.

Regul'a generala e: că despre tóte actiunile (lucrările) oficióse ale preotulu trebuie se se afle orme în archiva. Dreptu aceea:

Fiacare preotu și protopresviteru trebuie se aiba unu protocolu de esibite, curatu și provediutu cu unele rubrice, în care vá introduce datulu, numerulu, cuprinsulu scurtu s. alt. a cutarui cerculariu, ori scrisori oficióse. Acestu protocolu se numesce Protocolulu Esibitelor (Einzeichungs-Protocoll. Igtató-könyv.)

Îndata ce sosese atare chartia oficiósa la preotu (protopresviteru) — din afara deasupra are se seria pe aceea chartia: presentatu d. e. în 10. Fevr. 1871" s'eu „am primitu în 10. Fevr. 1871.“

Este o lipsa neîncungiurabile a se scí candu a sositu atare scrisóre la preotu, pentrucă de multeori dela timpulu acest'a se socotesce atare terminu otaritu, cu care terminu se castiga s'eu se perde atare dreptu, precum esemple de aceste se potu ceti și în statutulu org. §§. 9, 16, dar' în praesa vinu înainte fórté adese ori.

Îndata sub presentat'a se pune în altu siru numerulu curinte alu protocolulu de esibite, deca aceea scrisóre are mai multe esemplare, precumu suntu d. e. procesele divortiale. — atuncea atátu presentat'a, câtu și numerulu curinte alu protocolulu trebuie se se scrie pe fiacare esemplariu.

Déca eu atare chartia au sositu și bani, d. e. deca preotulu tramite protopresviterulu sidocsi'a seu conventi'a episcopésca: atuncea protopresviterulu va

trebú se însemne pe dosulu epistólei primite dela preotu și sum'a baniloru tramisi.

Totu pe aceea chartia, sub numerulu curinte trebuie se se scrie și numerulu archivei, adeca acelu numeru, sub care va trebú se se puna charti'a în archiva. Căci într'o cauza, întrunu obiectu póte veni mai multe ordinatiuni, s'eu scrisori oficióse, și în diferite timpuri, totusi în archiva tóte scrisórite cari se tienu de unu obiectu, trebuie se vina la unu locu, sub o legatura (fasciculu) sub unulu și același numeru. Numerulu archivei dar' nu e numerulu curentu a protocolulu de esibite, ci cu totulu altu ceva. D. e. dela ven. Consistoriu în anul 1870, s'au tramisu protopresviteriloru vre o 6 ordinatiuni în privinti'a sinodulu eparchialu; aceste ordinatiuni capetara la protopresviteru diferite numere, precum adeca acelea au venitu la róndu în protocolulu de esibite, d. e. N. Es. 10. 20. 40. 60. 70. 80, totusi numerulu archivei la tóte aceste 6 ordinatiuni numai unulu póte fi și trebuie se fia, pentrucă tóte tractéza despre unulu și același obiectu, despre sinodulu eparchialu, pe aceste dar' numerulu archivei se pune d. e. asia: „Nr. arch. 5“ s'eu „Seria 5“ s'eu „Legatura 5.“ „Fasciculu 5.“

Asia dar' îndata ce preotulu s'eu protopresviterulu primesce dela mai marii sei, s'eu dela parti private o chartia oficiale, seria pe ea din afara deasupra d. e. asia:

present. în 10. Fevr. 1871.

N. Es. 10.

Seria 5.

cu 52 fl. 69 cr. v. a.

Se vedemu acum'a form'a unui protocolu de esibite.

Disei mai susu că acelu protocolu trebuie se fia provediutu cu rubrice diferite mai multe s'eu mai puține: amintescu numai cele mai de frunte, adeca:

în rubric'a prima vine anulu, lun'a și diu'a primirei cutarei chartia (presentata):

în a dou'a: numerulu curinte;

în a trei'a: estrasulu scurtu despre meritulu chartiei, numele partiloru;

în a patr'a: numerulu archivei;

în a cincea: observări scurte despre cele ce s'au întemplat cu aceea chartia. D. e.

Anul, lun'a, diu'a sosirei	Numerul curinte	OBIECTULU	Nr. arhivei	Observări
10. Fevr. 1870.	10.	Actiune divortiale alui Petru Nemoianu din Orade contr'a sóciei sale An'a nasc. Petricescu.	5.	In sied. II. a scaunului protopresviteralu s'a estradatu incattei spre respunsu in 30 zile
12. Februar 1870.	11.	Ordinatie consistoriale Nr. 70. despre manipulatiunea averiloru bisericesci.	11.	S'a comunicatu circulariter cu preotii protopresviteratului in 13. Februaru
13. Februar 1870.	12.	Ordinatie episcopésca Nr. 20 pres. despre incassarea si administrarea sidocsiei si a conventiei de pe anu 1869.	4.	Cerculariu cátra preoti cu terminu de 14 zile spre efectuire.

Asemenea protocolu trebuie se aiba si preotii, tocmai asia se introduce si scrisorile lor, numai cátu in rubrica a 5-lea la observări ei voru scrié d. e. la cerculare asia: „s'a publicatu in biserică in 15 Fevr. 1870“ s. alt.

Langa protocolulu de esibite trebuie se mai aiba fiacarele preotu si protopresviteru „Indice“ séu „Registrulu numelui“ in ordu alfabeticu, si adevca asia, ca literele A, B, C si alt. se fia pe marginea protocolulu, ca se se póta vedé bine si déca este inchisu registrulu. Literele aceste cuprindu in sine celu putienu dóue côle de chartia curata, unde apoi este a se induce cuventulu principale (Schlagwort, vezérszó), cu care se numesce ordinatiunea séu obiectulu. ér in cause procesuale séu personale numele respectivului, precum adevca vine inainte in protocolulu de esibite. Se introduce numerulu curinte si in urma numerulu arhivei, precum adevca se afla introdusu in protocolulu esibiteloru. D. e. asia:

Cuventulu principalu	Numerulu curinte a protoc. de esibite.	Seri'a
Adamescu s. An'a Cucu	10. 15. 30. 40. 55.	6.
Alunneu	16. 18. 27.	5.
Antonescu Ioanu	17. 19.	7.
Berceanu Pavelu	28. 31. 37. 47. 52. 10.	
Botezulu (prunciloru aflatu)	29. 49.	12.
Conventia	32. 41.	15.
Comitetulu (parochialu)	33. 43.	17.
Dreptulu canonicu	51. 57.	18.
Dogariu Ioanu	11.	4.

Acestu registru séu indice este de mare folosu, cáci numai cu ajutorulu acestuia potemu aflá indata obiectulu celu cautámu; chiaru si dupa 50 ani. Vine d. e. la protopresviteru unu cutare Adamescu, care avendu contra sótiei sale unu procesu divortiale, ar' dorí se scie: in ce stadiu se afla acestu procesu de 4 ani incóce; protopresviterulu ia la mana registrulu si cauta numele lui „Adamescu“ la liter'a A, lu-aflá indata, si vedendu cá actele se afla sub Nr. 6. alu arhivei (Seri'a) scóte actele fara de a cautá multu, d'in archiva, si apoi póte dá usioru desluciri despre starea procesulu divortialu. Séu déca protopresviterulu nu voiesce a cautá si a ceti actele din archiva, va cautá numai numerii curinti din protocolulu esibiteloru, si va vedé d. e. sub Nr. 45. cá procesulu se afla in apelata la Consistoriu.

Altu esemplu:

Unu invetiatoriu serguintiosu, carele numai de eri, alaltaeri este alesu de invetiatoriu, ar' dorí se eunósca si se cetésca tóta ordinatiunile, care au venitu dela consistoriu in privinti'a scóleloru, — se duce deci la preotulu localu, unde acele ordinatiuni voru trebui se se affe in archiva. Preotulu dara, voindu a predá invetiatoriulu actele dorite, va cautá sub liter'a S. cuventalu „Scóla“, unde va vedé indata seri'a séu numerulu arhivei, si asia tóte ordinatiunile emanate in cause scolare, ori catu de betrane se fia acele, le va aflá in archiva sub seri'a indicata; — fara registru preotii si protopresviterii ar' trebui se pérda multu timpu, déca ar' vré se aiba la mana atare actu oficiosu.

Firesce, aceste protocóle ca se póta fi folositóre si corespundietórie scopului voru trebui duse cu acuratéti'a cea mai mare, cáci altcum in locu de ordine vomu intimpiná érasu numai disordinea de pana acuma.

Afara de aceste dóue protocóle este lipsa neincungiurabile de protocolulu de espeditiune (séu cartea postale). In acestu protocolu suntu a se introduce tóte scrisorile, care peste totu dela oficiulu preotiescu se tramitu cuiva pe posta, séu prin notariulu comunalu. Acestu protocolu, care altcum este mai cunoscutu decâtu celelalte dóue, are asemenea rubrice liniate, in care rubrice apoi se introduce numerulu respectivului actu oficiosu (numerulu curinte din protocolulu de esibite), numele celu ce-i-se espedéza chartia, subscrierea notariulu comunalu séu a oficiulu de posta, despre primirea acteloru, spre tramitare mai departe.

Aceste si alte asemenea regule aru fi de a se

observá prin oficiile preotiesci, déca voimú se scapámu odata de starea esceptionale, in carea ne aflámu ancà si astadi fatia cu manipulatiunea oficielor preotiesci. Insemnu ancà, cumca alta manipulatiune esistà la oficiile civile, si érasí alt'a la consistoriulu diecesanu, un'a e mai complicata decâtu alt'a, dar' pentru oficiile parochiale si protopresviterale nu se póte aplicá nici sistem'a oficielor civile nici cea a consistoriului diecesanu in manipulatiune. Oficiile nóstre parochiale si protopresviterale au lipsa de o manipulatiune simpla, corecta si totusi corespunditoare scopului, pentru aceea dara eu m'am abatutu aicea atatu dela a tribunaleloru civile, câtu si dela a consistoriului, si am intocmitu dupa ideia mea o manipulatiune cu multu mai simpla decâtu aceste dóue.

Firesce, cà chiaru si aceste, ce le propusei aicea, suntu cam grele de urmatu pentru cei ce nicipandu n'au vediutu manipulatiunea oficiului in praesa, acést'a impregiurare inse se nu ne descuragieze, pentru cà totu inceputulu este greu, si déca cineva a vediutu numai odata, cum se manuducu aceste protocéle, nu mai are lipsa de indreptariu. Sciu cà si introducerea matriculeloru celoru nóue lineate in rubrice deosebite, la inceputu umpléu cu multa grigia inimele preotiloru nostri, dar acuma nu esiste uniculu preotu, carele se afle greutate in ele; tocmai asia va fi si cu aceste, si atuncea credu cà cu incetulu ne vomu dedá a vedé pretotindenea ordine esemplara.

Mihai Besanu.

VARIETATI.

† (*Necrologu.*) Sidonia Papu nasc. Sabovlieviciu in numele seu si al fioloru Maria si Emilia, al parintiloru Arseniu si Cristina Sabovlieviciu, al fratelui Mihailu Sabovlieviciu si socii acestuia Maria; mai departe Andreiu Papu si veduva Anna Lecea nascuta Papu cu inima intristata aducu la cunoscintia mortea neseuitatului: sociu, respective tata, ginere, cumnatu si frate a loru *Ioane Papu*, capitanu supremu al orasiului lib. reg. Aradu, intemplantu in urm'a unei suferintie indelungate in 20°. Martiu a. c. ser'a la 9 ore in anulu 48. al vietii si 9. al fericitei lui casatorii.

Imormentarea sa intemplantu in 22°. Martiu a. c. prin Ilustritatea s'a Dnulu Episcopu, siese preoti si doi diaconi la care a asistatu o multime de poporu din toate clasele, asia incatu strata principala era preingusta de a poté cuprinde stransura prezentata fora deschilnire de nationalitate de sessu seu de etate; cugetai cà se rentorce din resbelu cu o armata victorioasa si acuma voesce a intra cu asaltu in o cetate unde-lu astepta unu triumfu de gloria. Dara dupa

Proprietatea si editura teologiloru aradani.

facia fiesce caruia se ceté unu doliu pentru bravulu capitanu care sciu satisface misiunei sale onorifice.

† *Necrologu* cu inima doioasa venimú a face cunoscutu toturoru amiciloru si cunoscutiloru, cumca bravulu teneru si confrate alu nostru **Iulianu Tulcanu**, dupa obsolvirea aloru 8 clase gim. si doue cursuri de teologia dupa ce patimi 5 luni de unu morbu greu in 13 Ianuariu si-a datu sufletulu in manile Creatorelui seu, lasandu in doliu pre dulcele seu tota mosiu si frate, precum si pre amicii sei. Din vietia densului nu potemu retace, ca se nu amintimú, cumca in artea oratoriei a escelatu; la siedintia publica a societatii teolo. aradani din anulu trecutú, a fostu mai demulte ori intreruptu de aplause, si incarcatu cu buchete de flori. Fia-tierin'a usióra!

□ Prelegeri publice, publiculu magiaru din locu are ocaziune a asculta mai adese ori prelegeri publice din diferite ramuri ale sciintii; noi romanii cu toate cà s'a decisu in adunarea generala a asociatiunei, de a se tine asemenea prelegeri, totusi vedemu, cà nu sa facutu pana acuma neci o dispusetiune din partea directiunei in privintia acést'a; amu dori si noi asemenea prelegeri! se nu remanamú totu deuna in urm'a altora.

* * * Jesuitii persecutati. In Rom'a si in tota Italia iesuitii nu se potú suferi; din toate partile se redica proclamatiuni contra lorú, ba chiaru si in cas'a deputatiloru s'a datu unu proiectu subsbrisu de cinci-spre-diece deputati, prin care se demanda, cà in restempu de cinci-dieci si doue de zile toti iesuitii se parasésca Itali'a, éra la din contra se fie escortati prin politia.

* * * **A b e c d a r i u l u** ilustratu cu portretele celoru mai insemnati Domni romani de Dlu Ioanu Adrianu, opu adoptatu de consiliulu permanentu alu instructiunei publice din Romani'a si lucratu dupa unulu din cele mai nimerite metode mnemoneutice. Se afla de vendiare in pasagiulu roman, Nr. 8—11 la administratiunea diurnalului Ghimpele.

* * * Pap'a a denegatu definitivu cererea lui Bismark de a rupe bisericile Elsassiei si Lotharingiei de catra metropoli'a Franciei.

* * * Parastasu pentru Gojdu. Ni se seria din comun'a Siepresiu c. Aradu, cumcà a coló incà sa tinutu parastasu cu mare solenitate in 14. Faur. pentru fiertatulu Gojdu, cu care ocaziune zelosulu preotu A. Ursutiu a destasiuratu poporului biografi'a fericitului Gojdu.

Indreptare: in nrulu trecutú al acestei foi la pagin'a 32, sub rubrica „Afaceri bisericesci” in locu de suburbiulu Traficu sese cetésca suburbiulu Fabricu.

Post'a Redactiunei.

Dnului Nicolae F. C. Negrutiu in Gerla: findu numerulu inchiatu candu primiramú epistóla in numerulu viitoru ti-vomu satisface dorintiei.

Dnului Argus: de órece spaciulu nu ne permite ocuma, te rogamu de indulgentia pana la nru prosimú.

Pentru redactiune: **Mihai Sturz'a.**

Tipariulu lui Stefanu Gyulai in Aradu.